

DE COMMISSIE VAN MONUMENTEN EN STADS-GEZICHTEN

In dit nummer beginnen wij een reeks van 3 artikelen, gewijd aan deze Commissie.

Tot voor enkele jaren, toen zij in alle stilte de nek omgedraaid werd, was zij de oudste Monumentencommissie van ons land. Gesticht in 1823 onder Willem I heeft deze Commissie een bepalende rol gespeeld bij de vorming en de instandhouding van het Gents historisch stadsbeeld, een rol die niet kan overschat worden.

Slechts weinigen beseffen dat zonder deze Commissie Gent nu een banale stad zou geweest zijn zonder de minste aantrekkingskracht voor toeristen.

Deze artikels werden 30 jaar geleden geschreven door Pierre Kluyskens en een meer geschikte persoon om dat te doen zou moeilijk te vinden geweest zijn. Hij was er immers de Secretaris van vanaf 1959 en van 1966 tot aan zijn dood in 1980 de Voorzitter.

Monumenten en al wat daarmee gepaard gaat schijnt de media maar matig te interesseren, zodat wij langs deze kant niet zo veel te weten komen. Hier kunnen wij vernemen wat er aan deze Commissie voorgelegd werd, wat er met haar advies gebeurde en wat er, tegen alle wettelijke bepalingen in, niet aan de Commissie werd voorgelegd en zij aldus voor een "fait accompli" geplaatst werd.

Er zijn soms van die hogere belangen, weet u wel!

Op 28 december ll. heeft de stedelijke Commissie van Monumenten en Stadsgezichten met nauwelijks een dagje vertraging op de chrono van de geschiedenis, haar 150-jarig bestaan gevierd, een loopbaan onder de loupe genomen die in een bruisende stad als Gent, waar het verleden en het heden vaak moeilijker tot een akkoord kunnen komen dan Israëlis en Arabieren, hoogten en laagten kende met belangrijke, spektakulaire winstpunten en pijnlijke verliespunten en ook wel dikwijls zelfs met compromis en noodoplossingen die niet alle aan de gelukkige kant lagen.

Wanneer men op anderhalve eeuw activiteit van een instelling als de Commissie van Monumenten wil terugblikken, mag men zich niet voorafgaandelijk de vraag stellen: wat heeft zij van Gent gemaakt, of wat heeft zij verwezenlijkt? Men moet het probleem anders gaan stellen en zich afvragen: wat heeft zij gered, wat heeft zij met bescheiden middelen aan de greep van vandalisme, geld, politieke intrigues, duistere machten enz. kunnen onttrekken? M.a.w. wat zou Gent in 1973 nog te betekenen hebben als kunststad, als historisch knelpunt in West-Europa, als stad van monumenten zonder de activiteit en de actie van deze Commissie die thans haar 151e jaar intreedt?

Het antwoord is op gans de lijn in de breedte over zovele jaren gespreid, in de diepte met zovele problemen en een zo omvangrijk patrimonium geconfronteerd, positief; zonder hetgeen de Commissie van Monumenten in de afgelopen anderhalve eeuw heeft gepresteerd, zonder haar strijd en geestdrift, ware Gent al lang afgeschreven als artistieke entiteit, als toeristisch centrum, als getuige van een groot verleden.

Waarom?

Heel eenvoudig omdat het industriële Gent dat begin van de XIXe eeuw ontloek en bliksemsnel groeide, zich per se wou inplanten in en om de historische stadskuip en het slechts kon doen na er heel wat verwoestingen te hebben aangericht.

Het was de tijd van materialisme en liberalisme, men aanbad het gouden kalf, men had meer eerbied voor een fabrieksschoorsteen dan voor een elegante torensplits, men had misprijzen voor monumenten, voor de nationale kunst van onze Primitieven en wanneer men bouwde, waren het beluiken, krotten, fabrieken en pseudogotische kerken in dezelfde baksteen als deze van de krotten opgetrokken!

Deze periode van materialisme kwam na een lang tijdperk van pauperisme, van oorlogen en van vreemde bezettingen die een deel van het kunstpatrimonium hadden vernield, andere kunstwerken de wijk naar het buitenland hadden zien nemen.

Wij kunnen onmogelijk in het raam van enkele bijdragen een beeld ophangen van anderhalve eeuw activiteit en strijd; wij zullen het noodgedwongen moeten houden bij hetgeen in de afgelopen 25 jaren werd verwezenlijkt, gered of verloren, in de hoop dat alles uit de doeken zal kunnen gedaan worden in het Gulden Boek dat de Commissie zinnens is uit te geven.

Maar wij kunnen toch niet nalaten in enkele zinnen het ontstaan te schetsen van de oudste Commissie van Monumenten van België en wellicht van Europa, een Commissie die harder heeft moeten vechten dan om het even welke andere omdat nergens de toestand op esthetisch, artistiek en cultureel vlak zo erg was als te Gent omstreeks de jaren 1820-1830, omdat nergens de taak zo enorm groot was en omdat nergens de tegenstand van degenen die normaliter de verdedigers van het schone hadden moeten steunen zo hardnekkig is geweest.

Omzeggens alle belangrijke monumenten waren in staat van verval: de Sint-Baafsabdij of hetgeen er nog van overbleef, was ter vernieling gedoemd: in de brokken en stukken van het Gravensteen had men een fabriek opgericht; de Sint-Pietersabdij was een kazerne geworden, de kanunniken van de hoofdkerk verkochten panelen van het Lam Gods, de pastoors eisten vijgebladeren voor naaktfiguren op de Renaissance- en Barokschilderijen, de katoenbarons sloopten historische stenen, paleizen, kapellen, Gras- en Korenlei verdwenen onder een

witte pleisterlaag, de Achtersikkel lag geprangd in een wemeling van banale gevels. Het stadsbestuur zelf wou zich ontdoen van de meest waardevolle kunststukken, de laatste overblijfselen van het Prinsenhof werden afgebroken.

De stichting van de Commissie van Monumenten zou een geweldige comeback van het historisch en artistiek beeld en aanzicht van de Gentse stede mogelijk maken.

Velen van hen die in zitting van 14 juli 1823 van de Staten der provincie Oost-Vlaanderen ja stemden voor het ontwerp een dergelijke Commissie in het leven te roepen, hebben het zeker niet voorzien en sommigen zouden zelfs nee gestemd hebben hadden zij geweten welke herrie de Commissie geregeld zou schoppen telkens een aanslag op het cultuurpatrimonium van Gent zou worden gepleegd.

In zitting van 14 juli moet de zon heerlijk boven de Gentse daken hebben geschinen en de leden van de staten een mooi droombeeld van de stad hebben voorgespiegeld, want zij ontwierpen met geestdrift een reglement dat zich tot doel stelde "alle voorwerpen van kunst en gedenkstukken van geschiedenis van welke aard of natuur die ook mogen wezen -geen eigendom zijnde van bijzondere genootschappen of personen- en welke zich bevinden in kerken, gemeentehuizen, gestichten van liefdadigheid of alle andere openbare gestichten onder de waakzaamheid en de bescherming van het algemeen bestuur te plaatsen". Dat was het principe, een soort charter. Bleef de praktische uitvoering. Artikel 2 van het reglement door de naartige leden gestemd voorziet ze in een recordtijd: "In de steden en gemeenten in dewelke het plaatselijk bestuur de mogelijkheid zal vinden om eene Commissie te benoemen, bestaande uit kunstenaars en kunstminnaars de vereischte kennis bezittende om over kunstvoorwerpen te oordelen, zal het College van Burgemeester en Schepenen onverwijld tot die benoeming overgaan".

Als plan en opzet was het wel wat vermetel, want men ziet niet wel in welke stad, buiten Gent, in het toenmalige nogal landelijke Oost-Vlaanderen een Commissie van Monumenten had kunnen en willen oprichten.

Op administratief vlak moest dat reglement nog eerst de zegen bekomen van koning Willem I der Nederlanden. De monarch verleende hem op 5 december en op 27 december van hetzelfde jaar 1823 stichtte het college van burgemeester en schepenen van Gent een Commissie en benoemde meteen de zeven leden: graaf de Thiennes, lid van de provinciale staten, Jean Schamp en Jan d'Huyvetter, directeurs van de Tekenacademie, Hye-Schoutheer, de beroemde architect Lodewijk Roelandt, de graveur Lodewijk de Bast en Paul Surmont. Zeven leden die er later twaalf, vervolgens twintig, daarna zeventwintig werden en die, sedert het nieuw reglement van 1971 tot veertien werden herleid.

Ook de naam die oorspronkelijk -naar alle waarschijnlijkheid- Commissie voor

Bewaring van Kunstvoorwerpen was, werd herhaaldelijk gewijzigd in Commissie tot bewaring der Kunst- en Historiestukken te Gent, Plaatselijke Commissie voor Praalgebouwen, Commissie der Monumenten, Commissie van Monumenten en Stadsgezichten, hetgeen wijst op een noodzakelijk geworden verruiming en uitbreiding van het werk- en actieterrein; de kunstwerken, de gevels, de gebouwen en thans ook de stadsgezichten, m.a.w. het leefmilieu, het environnement.

Zelden heeft een instelling in de eerste eeuw van haar bestaan zoveel kunnen presteren met zo bescheiden middelen. De Commissie kan en mag immers geen enkele beslissing nemen. Zij behoort tot de zgn. consultatieve commissie die het stadsbestuur raadpleegt; dwz. dat het college aan de Commissie bepaalde dossiers of problemen overmaakt nl. in verband met gevels, gebouwen, monumenten gelegen in het stadsmidden of in straten die op een door het stadsbestuur opgemaakte lijst voorkomen. De Commissie onderzoekt het dossier, brengt advies uit dat zij aan de stad laat worden die niet gebonden is door dat advies en eigenmachtig hetzij het advies bijtreedt hetzij een beslissing in tegenovergestelde zin neemt.

Het is dan ook een delicate en soms zware taak voor de Commissie voldoende argumenten in haar advies aan te halen en in te roepen ten einde een gunstige beslissing van de overheden te provoceren of diplomatisch af te dwingen. Soms lukt het maar niet altijd.

Wanneer wij de lange reeks verslagen en de documentatie van de Commissie overlopen, komen wij tot de conclusie dat Gent het zich zelden of nooit heeft moeten beklagen het advies van de Commissie te hebben gevolgd!

Het ontstaan van de Commissie van Monumenten valt samen met de aanloop van het moderne Gent, richting handel en nijverheid, hetgeen wegennet in en om de stad, een aanwas van de bevolking en een sterke centralisatie van de economische activiteit in de oude stadskuip.

Het mag dan ook een geluk, indien niet een mirakel, heten, dat de Staten van Oost-Vlaanderen, Koning Willem en het Gents stadsbestuur allen in minder dan een half jaar, hun jawoord gaven voor het oprichten van de zo genaamde Commissie voor Bewaring van Kunstvoorwerpen, want dank zij hun wijze beslissing kon in daaropvolgende decennia het ergste worden vermeden en konden, vaak in extremis, ettelijke monumenten, gevels, stadsbeelden en waardevolle artistieke werken worden gered die wij anders vandaag enkel door een tekening of een schilderij als een vage herinnering aan het verleden zouden hebben gekend.

Om geen enkele reden mag Gent zich de weelde (of de schande) veroorloven zijn imago van monumentenstad en monumentale stad prijs te geven.

Gent is geen pittoreske, geen gracieuse stad, geen brokje paradijs. Het Gentse

stadsbeeld staat of valt met zijn torenrij, zijn indrukwekkende gevels, zijn kerken, zijn gekanteelde Stenen en zijn trapgevels. Zij allen schenken de stad haar zo pregnant, haast strijdlustig karakter. Neem ze weg en er blijft slechts een naakt, hard geraamte over, zonder charme, gril of poëzie. Zelfs onze vaarten slingeren zich niet dichtertlijk doorheen het stadsbeeld. De Leie van Gravensteen tot Sint-Michielsbrug is overheerlijk maar enkel omdat zij er de spiegel is van de prachtige gevels van Gras- en Korenlei.

De Commissie van Monumenten heeft in de afgelopen anderhalve eeuw ooit aan stug conservatisme gedaan, zij heeft de stadskuip die de architecturale schatkamer van Vlaanderen is, veilig gesteld tegen de nooit afgevendende stormram van het vandalisme.

Zij heeft bij elke noodzakelijk geworden aanpassing van het stadsmidden aan de eisen en noden van een steeds sneller evoluerende maatschappij, de belangen van Heden en van Verleden trachten te verzoenen, hetgeen niet altijd zonder kleerscheuren, het uitdelen of het krijgen van harde klappen geschiedde.

Indien zij erin is geslaagd na anderhalve eeuw activiteit en met reglementen die weinig veranderen, met uiterst bescheiden, indien niet beperkte middelen, een nuttige, ja zelfs een onmisbare instelling in het jachtige leven van de stad te blijven, is zulks hoofdzakelijk te danken aan het feit dat de Commissie haar rol en haar optreden steeds wist aan te passen aan de polsslag van de stad.

Deze mentale en esthetische evolutie bij de haar toevertrouwde taak heeft zich zonder horten of stoten voorgedaan en het is ons inziens opvallend dat heel wat mensen die in de vorige jaren over de rol en de activiteiten van de Commissie van Monumenten hebben geschreven, zo weinig aandacht aan deze evolutie hebben geschonken.

Zij die de Commissie boven de doopvont hielden, hebben een kruis gemaakt op hetgeen toen reeds verloren was gegaan: zij hebben willen voorkomen dat de politiek van het aftakelen van het kunstpatrimonium nog verder zou worden doorgevoerd.

De opdracht tijdens deze eerste fase van de geschiedenis van de Commissie was dan ook het opmaken van een inventaris van hetgeen nog aan monumenten en aan kunstwerken overbleef, een soort balans van de artistieke rijkdom na eeuwen oorlogen, bezettingen en plundering. Men mocht toen immers het ergste vrezen: de houding van de kanunniken van Sint-Baafs die de panelen van Adam en Eva uit het veelluk van de gebroeders Van Eyck verkochten, de houding van het stadsbestuur dat de wereldvermaarde gouden bodenplaten van Cornelis De Bont aan Rotchild wou verkopen, de afbraak van het Utenhovesteen op de Vrijdagmarkt, van de Predikherenkerk naast het Pand en van de Grote Ameede in de Koestraat illustreren de mentaliteit van sommige van onze gezagsdragers en zogenaamde elite in de XIXe eeuw.

Ten einde te beletten dat monumenten zouden worden opgeofferd aan de belangen van een nijveraar die er een fabriek of beluik wou optrekken, of dat een kerkfabriek, een instelling of een gilde zich van kostbare kunstwerken zou ontdoen, moest men ze allereerst opnemen in een inventaris van te beschermen kunststukken. Eens aldus opgetekend liepen zij minder gevaar versjacherd te worden.

Is het trouwens vandaag niet in de afwezigheid van inventaris voor zoveel parochiekerken, kloosters, enz. dat wij de reden moeten zoeken van de schandelijke postconciliaire massaverkoop van religieuze werken?

Deze eerste fase was van betrekkelijk korte duur, temeer daar de woelige maanden voor en na de Omwenteling van 1830 de activiteit van de Commissie grotendeels lam legden: toen het allemaal in 1832 wat begon af te koelen in de Arteveldestad, hebben haar leden zich schriftelijk tot het college gewend om te vragen of zij, die benoemd waren geworden ten tijde van Willem I, zich nu, met Leopold I als staatshoofd nog mochten verheugen het vertrouwen van de nieuwe bewindvoerders op het stadhuis.

Van de gelegenheid maakten zij gebruik om in hun brief de idee voorop te stellen dat zij voortaan niet enkel meer een commissie wilden zijn die de waakhond van de monumenten zou zijn, maar dat de commissie in de toekomst er ook voor moest zorgen dat de monumenten, de historische getuigen, de documenten en kunststukken die betrekking hadden op de geschiedenis van Gent niet zouden worden vernield of vernietigd.

Deze taak reikte veel verder dan het inventariseren van de aanwezige stock kunststukken. Inventarissen opmaken, in de meeste gevallen met beschrijving van monument en werk, was nuttig maar vergde geen optreden in het openbaar. Monumenten en werken beschermen tegen mogelijke of vastberaden vandalen eiste vaak een kordaat optreden, discussie, strijd, tussenkomst bij en van de overheid. Deze fase bleef lang en blijft nog steeds nazoemen.

De derde periode brak als een beloftevolle dageraad door, toen de commissie van inventaris en bescherming overging tot positieve daden, nl. het aankopen van kunstwerken die belang vertoonden voor de geschiedenis van Gent.

De commissie streefde hiermede een dubbel doel na: enerzijds het redden en veilig stellen van een aantal kunstvoorwerpen als daar waren schilderijen, handschriften, herinneringen aan de Gentse neringen, die anders voor immer Gent hadden verlaten, anderzijds het oprichten van een Oudheidkundig Museum waar al deze werken eens zouden worden samengebracht.

Jarenlang heeft de Commissie van Monumenten zich van deze taak gekweten, want het was pas in 1884 dat een dergelijk museum tot stand kwam. Honderden stukken die thans in het Bijlokemuseum prijken en handschriften die in het stedelijk Archief berusten, werden door de Commissie van Monumenten aan-

gekocht op een ogenblik dat ze nog voor een appel en een ei konden worden aangeschaft.

De intrede van professor Paul Fredericq in de commissie betekende ontegenzeggelijk een vierde en nogmaals zeer belangrijke bocht. Tot dan toe waren de aandacht en de belangstelling van de commissie hoofdzakelijk gegaan naar de zogenaamde monumenten en hetgeen zij aan voorraad kunstwerken inhielden. Fredericq stelde nu voor ook te zorgen voor de gevels van private woningen en ze in de mate van het mogelijke te restaureren: dat gebeurde in 1887 en was het startsein voor een heilzame actie: tientallen gevels waren verminkt, gewijzigd of lagen verscholen achter een banale pleisterlaag. De Commissie trad de zinswijze van Paul Fredericq geestdriftig bij, dra met de nuance van de noodzakelijkheid voor de stad subsidies te verlenen aan de bouwheer, mits vestiging na de restauratie van de gevel, van de erfdiensbaarheid non modificandi.

Deze vierde bocht heeft geleid, vooral in het begin van deze eeuw, tot zeer spektakulaire verwezenlijkingen, als daar zijn de herstelling van tientallen gevels aan de Graslei, de Korenlei, de Hooiaard, het Veerleplein, de Burgstraat, politiek en faze die onvermijdelijk moesten uitmonden op een vijfde bocht die zich theoretisch voordeed in 1920 toen de Commissie van naam veranderde: van Commissie van Monumenten werd zij de Commissie van Monumenten en Stadsgezichten. Het bleef echter lange jaren bij een loutere naamwijziging.

Vandaag is het een werkelijkheid geworden: monumenten zijn gecatalogeerd, beschermd, maar het leefmilieu, het site, het environnement zijn het niet: het gaat niet op een gevel, een gebouw te redden en te restaureren, indien men enkele stappen verder het klimaat een dolksteek laat toebrengen.

Het jongste kwart eeuw activiteit van de Commissie werd in 1949 ingezet onmiddellijk na de viering van het 125-jarig bestaan ten stadhuize toen o.a. hulde werd gebracht aan Monseigneur Van den Gheyn die als lid het 75-jarig, het 100-jarig en nu het 125-jarig bestaan van de Commissie mocht meevieren. Het was geen unicum in de annalen: het was immers de vierde maal sedert de stichting dat iemand de meet van een halve eeuw lidmaatschap bereikte en overschreed: Norbert d'Huyvetter, lid van 1833 tot 1887, Karel Onghena, van 1834 tot 1886, Ferdinand van der Haeghen, tijdelijke recordhouder, van 1857 tot 1913 en Monseigneur Van den Gheyn, nieuwe recordhouder, van 1898 tot 1955.

Momenteel is het dhr. Geo Bontinck, oud-direkteur van onze Academie voor Schone Kunsten, die de beste reeks aan 't optellen is met meer dan 40 jaar lidmaatschap: hij werd immers in 1933 benoemd en zetelde sindsdien ononderbroken in het lokaal van de Abrahamstraat.

De laatste zitting van de schijf 1923-1948 was op 26 november van dat jaar met een tamelijk zware en, qua principiësaanvragen, zeer belangrijke dagorde,

afgesloten geworden: een aanvraag om subsidie voor de herstelling van het drieluik van Justus van Gent in de kathedraal, een vraag tot plaatsen van Klokke Roeland, het aanleggen van een hoektuintje aan het Bijlokemuseum, en een interpellatie van dhr. Van Hauwaert in verband met de bedreigde poortjes van het voormalig Begijnhof van Sint-Elisabeth. Al deze punten werden ten andere slechts even aangeraakt bij een eerste bespreking en daarom verwezen naar een volgende zitting, werk voor de boeg en voor de ploeg die een nieuw kwart eeuw activiteit mocht aansnijden onder de leiding van voorzitter Jean de Breyne en secretaris Prof. Paul De Keyser.

Jean de Breyne is de laatste voorzitter geweest in de lijn van die mensen die het otium cum dignitate wisten te paren aan een onbaatzuchtige activiteit voor de gemeenschap: mensen die er financieel warmpjes inzaten, dagelijks over veel vrije tijd beschikten maar die wisten dat het hun plicht was deze tijd ten dienste te stellen van een schone of nuttige zaak en ideaal.

Jean de Breyne was een gentleman, als voorzitter van de Commissie een diplomaat: hij kende de grote, de kleine en de verborgen geschiedenis van alle Gentse families, van alle huizen en gevels en hij wist hoe hij schipperen moest midden gevaarlijke klippen.

Elke dag om 9 u. was hij in de Commissiezaal om de binnengekomen aanvragen te onderzoeken, de documentatie en de steekkaarten bij te houden, de dossiers voor te bereiden, desnoods opzoeken in de archieven te verrichten of de eigenaar telefonisch te "polsen". In 1923 had hij als adjunct-secretaris zijn intrede gedaan in de Commissie, was achtereenvolgens secretaris en voorzitter geworden.

Hij heeft meer dan 40 jaar lang, elke dag de Commissie van Monumenten en zijn stad gediend, zonder ooit op het voorplan te willen treden, in volle bescheidenheid, enkel maar omdat hij zijn stad lief had.

Ik herinner mij dat hij me in 1959 aan huis kwam opzoeken om me te vragen secretaris van de Commissie te willen worden. Hij wou het voorzitterschap afstaan aan Prof. De Keyser, een man van de wetenschap, meer in contact met een evoluerende maatschappij. Jean de Breyne voelde dat hij noch taalkundig, noch administratief "the right man on the right place" was.

Een bladzijde werd omgedraaid, de leden van Commissie waren op 27 gebracht geworden, benoemd op voorstel van de politieke partijen. Hij kon het zo maar niet nemen; hij voelde aan dat er voortan geen andere oplossing was, maar dat hij, wat meer in de schaduw, de Commissie en de stad moest dienen. Prof. De Keyser werd voorzitter en ik volgde hem als secretaris op.

Jean de Breyne bleef als weleer, elke dag op post tot in april 1967 toen hij ons voor immer verliet, een jaar na Prof. Paul De Keyser, de geleerde en de zacht-

moedige mens die een overgangs- en tevens een sleutelfiguur is geweest in de geschiedenis van de Commissie, een man van wijze raad, er steeds om bekommerd conflicten te vermijden. Ook hij kende en beminde zijn stad doch zijn grootste vreugde was een dossier of zaak af te handelen zonder enig conflict of ruzie met het stadsbestuur.

Hij was ook de eerste die het voorzitterschap waarnam naast een drukke beroepsactiviteit en zich niet meer de weelde mocht veroorloven zijn voor- of namiddagen in de Commissiezaal door te brengen.

Wij volgden hem in april 1966, na zijn schielijk overlijden op, en toen een jaar later ook de erevoorzitter Jean de Breyne ons ontviel, hebben wij plots de geweldige leemte aangevoeld die hun heengaan betekende: zij waren trouwe, eerlijke en bekwame dienaars van hun stad en van het Schone geweest.

Een van de eerste leden van de Commissie stond bij het ingaan van de schijf 1949-1973, in het brandpunt van de belangstelling: Jan-Frans Willems of althans zijn monument, zulks in verband met het Lam Godsspel dat voor het portaal van de hoofdkerk zou worden opgevoerd. Sommige inrichters hadden immers het plan opgevat het monument van de voorvechter van de Vlaamse Beweging, dat het zicht van menige toeschouwer dwars zou zitten, tijdelijk of zelfs definitief te verplaatsen, tegenaan het Belfort, de KNS of gewoonweg te verhuizen naar het E. Braunplein. Na een vurig pleidooi in Consciencestijl van dhr. Van Hauwaert, verzette de Commissie zich bij eenparigheid van stemmen tegen de verhuis van het standbeeld.

Ook Klokke Roeland stond op de dagorde: de Commissie had reeds eerder het initiatief van opperdeken Aelterman de oude klok te redden, toegejuicht en gesteund. Ditmaal moest een plaatsje in het zonnetje of in de schaduw worden gevonden: met 12 stemmen tegen 4 koos de Commissie de schaduw van het zgn. Museum van het Belfort. God zij dank koos de stad de zon en de open lucht en werd de historische Klokke Roeland niet in een grauwe kerker opgesloten.

In diezelfde eerste zitting van het zesde kwart eeuw activiteit had men het over de herstelling van het huis genaamd "De Swaen" aan de Koornlei.

De Vrienden van Oud-Gent, toen nog zeer actief, hadden, mede onder impuls van de geestdriftige Edmond Dutry, het huis aangekocht, de gevel hersteld en het ensemble als enig winnend lot van een reuzetombola uitgeschreven. De loten zouden als broodjes na een bedevaart worden verkocht, zo dachten althans de inrichters; zij hadden echter te hoog gemikt en de tombola werd een flop: nauwelijks een derde van de lotjes gingen van de hand.

De dag van de trekking stonden de bestuursleden er bevend bij: mocht het winnend nummer een verkocht lot zijn geweest, het betekende een financieële ramp voor de inrichters.

Gelukkig voor hen kwam een niet verkocht lot uit de bus: een van de bestuursleden van de Vrienden, dhr. Roland Leten, kocht het huis op en hielp de Vereniging uit het slop!

Een ander dossier stond op de dagorde van de zitting van 25 maart 1949: de gevel van het winkelhuis nr. 12 van de Nederpolder, de voormalige "Calcoensche Haen". Monseigneur Van den Gheyn, die in de Kwaadham op een boogscheut van het gebouw woonde, brak een lans voor de herstelling en voor een subsidie: de eigenaar van het huis, "Arthur" was immers zijn chauffeur en wij zagen hem dikwijls, met klak en kiel, en een aanhangwagen vol groenten voortslepend, Monseigneur Van den Gheyn, de monseigneur en grand seigneur, naar een of andere vergadering brengen!

1949 was al bijeen een gelukkig en vruchtbaar jaar: het tuintje van de Bijloke werd ingericht naar de wens van de Commissie: de "Gids van Gent", uitgegeven naar aanleiding van het 125-jarig bestaan van de Commissie, kwam klaar, de zijgevel van "De Hel" aan de ingang van het Patershol werd gerestaureerd, de stad besloot tot de decoratie van de voorhal van het stadhuis en tot de herstelling van de fries, werk van wijlen Jean Delvin, aan het Museum voor Schone Kunsten.

Ook werd een aanvraag ingediend voor het klasseren van een van de meest typische maar minst gekende Gentse architecturale curiositeiten, het zgn. kasteeltje van Emmaüs.

Dat jaar deed de Commissie een wanhopige poging om bij het heroptrekken van "Sarma" de stad te beïnvloeden qua aan te wenden materialen, sprak zij zich uit voor een ontwerp van hernieuwing van het Koloniaal Monument aan de Rooseveltlaan en besloot zij tot het opnieuw vergulden van de Leeuw aan de vijver van het Citadelpark, deze leeuw zonder klauwen die eens het voormalig Pakhuis op de Koornmarkt bekroonde.

Het afgelopen kwart eeuw in de geschiedenis van onze stedelijke Commissie van Monumenten was gestart als een van die beloftevolle lentes met boomgaarden vol bloesemde kerselaars.

Het regende belangrijke en boeiende dossiers en voor elk potje kon toen in de schoot van de Commissie en van de Gemeenteraad het passend dekseltje worden gevonden: nooit echter moest de Commissie het stadsbestuur koeien met gouden horens beloven.

Men heeft haar dikwijls, vooral in middens die niets van de zaak of van haar activiteit afweten, verweten utopische oplossingen te hebben voorgestaan of voorgesteld. Wie de verslagen van de afgelopen 25 jaren doorloopt en bestudeert, weet dat de Commissie van Monumenten steeds een uiterst realistische

politieke heeft gevoerd, d.i. een politiek die Gent uiteindelijk ten goede moest komen.

Had men het advies van de Commissie in de belangrijkste zaken gevolgd, dan had men het zich nooit moeten beklagen: de oplossing was niet immer spektakulair, stuitte ook wel eens op onwil of verzet van mensen die het historisch patrimonium van de stad totaal negeren, doch de stad kon er steeds goed bij varen.

Gent is een moderne havenstad geworden en dankt er grotendeels zijn welvaart aan, maar Gent is in de oude stadskuip ook een historische stad, een van de meest bekende en eens meest bewonderde kunstcentra van Europa, zulks betekent ook dat Gent alles in het werk moet stellen om deze reputatie eer aan te doen en een belangrijke toeristische aantrekkelijkheid te blijven: cultureel en commercieel is het lot van Gent aan deze bestemming en rol verbonden: Brugge heeft het wellicht beter ingezien dan Gent en de restauratiepolitiek, die zij sedert enkele jaren voert, is misschien wel de gelukkigste belegging die de stad deed.

Mensen die in het verleden een gevel lieten verminken of er hun akkoord toe gaven in de hoop enkele voorkeurstemmen te ronselen en het deden onder het mom van zgn. commerciële belangen van de eigenaar of uitbater hebben Gent, de neringdoenden en de collectiviteit, een zeer slechte dienst bewezen.

In het afgelopen jaar heeft Spanje aan zijn toerisme een slordige 140 miljard Belgische frank verdiend!

Dat stemt toch wel even tot nadenken in een stad als Gent die alle toeristische troeven in handen heeft maar ze in het verleden te dikwijls heeft verkwist, in elk geval niet volledig kon gebruiken.

Wie had het in al die jaren bij het rechte eind? De Commissie van Monumenten die alles in het werk stelde om het historisch en cultureel patrimonium van Gent te redden en te bewaren, in waarde te stellen of sommige materialisten die graag alles hadden laten verknoeien en van Gent een banale stad maken? In geen enkele Europese stad had men tegen het koor van een kerk als onze kathedraal een bunker durven optrekken, in Gent kon het wel: in geen andere stad zou men het aandurven tussen historische gebouwen als onze hoofdkerk en het Geraard Duivelsteen een modern bankgebouw, 15 meter hoog, op te trekken en in Gent wil men het doen. Nu wij opnieuw op de drempel staan van de zoveelste verkiezingscampagne, zouden de kandidaten er best aan doen een duidelijk standpunt in te nemen in deze aangelegenheid en kleur te bekennen voor de toekomst van de Gentse stadskuip.

Pierre KLUYSKENS
('t vervolgt)